

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „VALAHIA” din TÂRGOVIȘTE - IOSUD
Str. Lt. Stancu Ion, Nr. 35 – 130105, Târgoviște, România
Tel/Fax: +40-245-206104
<http://scoaladoctorala.valahia.ro/>

TEZĂ DE DOCTORAT

BISERICILE DE LEMN DIN BUCOVINA ISTORICĂ
ISTORIC, EVOLUȚIE, STARE DE CONSERVARE.
METODOLOGIE DE CONSERVARE ȘI RESTAURARE

CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof. univ. dr. Ioan OPRIȘ

DOCTORAND,
Laurențiu DRAGOMIR

TÂRGOVIȘTE
2017

Mulțumiri deosebite:

Universității Valahia din Târgoviște

Școlii Doctorale de Științe Economice și Umaniste

Conducătorului de doctorat, domnului prof. univ. dr. Ioan Opreș, pentru îndemnul în vederea realizării acestei lucrări, răbdarea și sfaturile date pe marginea referatelor susținute.

Domnilor prof. univ. dr. Gheorghe Sbârnă, prof. univ. dr. Ionel Calafeteanu, prof. univ. Marin Cârciumar, prof. univ. dr. habil. Silviu Miloiu

Referenților lucrării de doctorat, doamnei conf. univ. dr. Paulina Popoiu, doamnei dr. Georgeta Roșu, doamnei dr. Roxana Rădvan

Doamnei dr. Iulia Carmina Neaga, echipei proiectului european EURODOC a Universității Valahia din Târgoviște,

pentru grija, sprijinul constant și susținerea acordată la realizarea lucrării de doctorat pe tot parcursul celor trei ani de studiu

Domnului acad. Vasile Tărățeanu, președintele Centrului Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuți, pentru implicarea încă de la început în susținerea pasiunii mele pentru această regiune istorică
Tuturor preoților și enoriașilor întâlniți la bisericile studiate în teren

O pioasă amintire și recunoștință unor oameni speciali care nu mai sunt printre noi: doamnei Doina Darvaș, șef laborator zonal de conservare-restaurare și director adjunct al Muzeului Satului din București, pentru inițierea și ocrotirea ca dascăl în domeniul conservării și restaurării lemnului de patrimoniu, prof. George Muntean, care m-a susținut și îndemnat atât la realizarea unor lucrări monografice pentru satele din Bucovina „de dincolo”, cât și în demersul inițiat de scoatere la lumină a bisericilor de lemn, aceste mărturii alese ale istoriei, domnului prof. dr. acad. Grigore Bostan, de la Universitatea din Cernăuți, pentru susținerea și sfaturile primite, profesorului Nicolae Motrescu din Crasna Putnei pentru preaplinul inimii sale în susținerea de-a lungul anilor în toate cercetările întreprinse în întreaga Bucovină.

Un gând de mulțumiri și recunoștință familiei mele.

CUPRINS

ARGUMENT

INTRODUCERE

- 1. EVALUAREA BIBLIOGRAFIEI DE SPECIALITATE. CERCETĂRI ANTERIOARE**
- 2. CARACTERISTICI GEOGRAFICE ȘI CLIMATERICE ALE PROVINCIEI ISTORICE. PEISAJUL SPECIFIC ZONEI**
- 3. SCURT ISTORIC AL REGIUNII**
- 4. BISERICI DE LEMN DIN BUCOVINA**
 - 4.1 Istoricul bisericilor de lemn din Bucovina, evoluție și răspândire (lăcașele de cult și comunitățile religioase)
 - 4.2 Bisericile de lemn din Bucovina. Inventariere și protecție a monumentelor
 - 4.3 Specific constructiv. Planimetrie, structură, tehnici și materiale de construcție, meșteri constructori
 - 4.4 Aplicarea investigațiilor de laborator și de teren în recuperarea istoricului și a tehnologiilor de lucru tradiționale ale bisericilor de lemn
- 5. METODOLOGIA EVALUĂRII STĂRII DE CONSERVARE ACTUALE A BISERICILOR DE LEMN**
 - 5.1 Principii ale conservării aplicate asupra bisericilor de lemn din Bucovina. (Necesitate și urgență)
 - 5.2 Metode de evaluare a stării de conservare. Instrumente de evidență, instrucțiuni de lucru, fișe; documente pentru intervenția de conservare-restaurare
 - 5.3 Propuneri de intervenție de conservare preventivă, curativă și de restaurare
- 6. BAZA DE DATE PRIVIND BISERICILE DE LEMN**
- 7. PROIECT DE VALORIFICARE**
- 8. CONCLUZII**
- 9. BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ**
- 10. ANEXE**

ANEXA I	Lista bisericilor de lemn din Bucovina
ANEXA II	Fișe de lucru
ANEXA III	Fișe de evidență

Cuvinte cheie:

biserici de lemn, Bucovina, monument, patrimoniu, conservare,
restaurare, promovare

Rezumatul tezei de doctorat

Bucovina este binecunoscută pentru bisericile de zid cu fresce exterioare, opt fiind chiar incluse în patrimoniul mondial UNESCO, sau pentru vechile biserici aflate în prezent în regiunea Cernăuți din Ucraina, la Lujeni, ctitorie a boierului Teodor Vitold din 1452, cu picturi murale ce reprezintă vechiul curent de pictură moldovenească, sau la Toporăuți, ctitorie a domnitorului Miron Barnovschi.

Alături de aceste monumentale și valoroase lăcașe de cult, Bucovina păstrează o categorie specială de monumente de arhitectură vernaculară, modeste în aparență, dar destul de numeroase, însumând peste 300 biserici de lemn.

Bisericile de lemn din Bucovina istorică nu și-au găsit o tratare unitară până în prezent, lucrările de sinteză privind arhitectura de lemn din Moldova conținând date preliminare.

Lucrarea de față este structurată în șapte capitole în care sunt prezentate evaluarea cercetărilor anterioare și bibliografiei de specialitate, caracteristicile geografice, istoricul zonei studiate, bisericile de lemn din Bucovina, evoluție, răspândire, specific constructiv, meșteri, inventarierea actualizată a acestor biserici, investigațiile și metodologia de conservare-restaurare adecvate studiului bisericilor de lemn, baza de date actualizată a bisericilor de lemn din Bucovina, capitole însoțite bineînțeles de concluzii și anexe.

Primul capitol caută să evalueze toată informația deja existentă în literatura de specialitate privind cercetarea acestei familii de construcții ecleziale.

Încă din anii 1930, profesorul Virgil Vătășianu insista asupra necesității unui studiu sistematic și realizării unui repertoriu al bisericilor de lemn pe baza căruia să se poată studia evoluția, și zonele de răspândire a diferitelor variante pe care biserica le-a luat pe parcursul istoriei sale, remarcând totodată, numărul mic de biserici de lemn conservate în Moldova și Țara Românească. Etnograful ucrainean Danilo Șerbakivski sublinia că arhitectura bucovineană, în special cea în lemn, a fost puțin studiată până în anii 1925.

Tot în aceeași perioadă, istoricul francez Paul Henry insista pe importanța cercetării bisericilor de lemn din Bucovina, unde se găsește cea mai veche biserică a țării, un amalgam de tradiții care este însăși esența artei religioase a acestui ținut.

Cercetătorii Ioana Cristache Panait și Titu Elian menționează în anul 1972 în lucrarea *Bisericile de lemn din Moldova*, o listă preliminară, care însumează pentru Moldova 148 de biserici de lemn, dintre care 29 din județul Suceava.

Arhitectul Gheorghe Bratiloveanu și etnograful Mihai Spânu remarcau în anul 1985 puținătatea lucrărilor despre arhitectura de lemn din ținutul Sucevei, care este „un capitol remarcabil de civilizație tehnică și exprimare artistică, înscriindu-se în aria națională și europeană de valori”, Bucovina înscriindu-se cu realizări deosebite în adoptarea soluțiilor tehnice, execuția monumentelor de arhitectură din lemn, varietatea tipologică a bisericilor de lemn, elementele decorative.

Prof. dr. Dorinel Ichim menționează în anul 2005, un număr de 350 biserici de lemn între Carpați și Prut și un număr de câteva zeci în Bucovina de nord, în cartea *Biserici de lemn din Moldova istorică*.

Istoricul ucrainean dr. Mihail Ciucko, în anul 2011, semnaleză un număr de 199 biserici de lemn pentru protopopiatele Bucovinei istorice (Cernăuți, Siret, Storajineț, Suceava, Vicov, Rădăuți, Putila, Humor, Câmpulung, Ceremuș, Kițmani, Nistru).

Prof. dr. Ioan Godea amintea în 2013 că, deși există opinia că numai bisericile de lemn din Maramureș sunt importante, cercetările ulterioare au dovedit contrariul, recomandând extinderea cercetării bisericilor de lemn din Muntenia și Moldova.

Conform datelor Institutului de Memorie Culturală CIMEC, actualizate în 9 aprilie 2014, în România sunt 1332 biserici din lemn. Lista monumentelor istorice actualizată de Ministerul Culturii din România în anul 2015, consemnează pentru județul Suceava 33 biserici de lemn aflate pe teritoriul fostei Bucovine istorice, iar registrul monumentelor din Ucraina evidențiază 49 de biserici de lemn din regiunea Bucovinei istorice, aflate în regiunea Cernăuți.

O sursă importantă de studiu au constituit-o cu siguranță arhivele naționale, în special cele de la Viena, Cernăuți, Suceava și București, alături de Biblioteca Academiei, Arhiva Muzeului Satului Bucovinean și Arhiva Direcției Topografice Militare.

Capitolul al doilea tratează caracteristicile geografice și climaterice ale zonei cu urmări importante asupra materialului principal din care sunt confecționate aceste biserici, dar și asupra menținerii stării lor de conservare. Mai mult, se pot înțelege aspecte privind evoluția populației din zonă și a diverselor forme de organizare politică și administrativă.

Istoricul regiunii este tratat în cel de-al treilea capitol, începând cu studiile și vestigiile arheologice, zona fiind permanent parte a Daciei rămase sub stăpânirea geto-dacilor, continuitatea fiind dovedită fără tăgadă de valoroasele tezaure descoperite, și trecând apoi prin determinanta perioadă a Principatului Moldovei, Bucovina fiind situată pe teritoriul care dintotdeauna nu a constituit altceva decât „Țara de Sus” a Moldovei.

În 1774 se schimbă în mod dramatic cursul istoriei acestei regiuni, în urma Păcii de la Kuciuc-Kainargi, vechile mănăstiri și necropole domnești, mormântul lui Ștefan și chiar vechea capitală a

Moldovei devin toate parte din Imperiul Habsburgic. După anexare, austriecii au denumit ținutul *Moldova austriacă* (sub acest nume apare în primele acte oficiale austriece Țara de Sus a Moldovei), iar apoi *Bucovina* (*slav. буковина, germ. Buchenland, „țara fagilor”*), toponim care apare pentru prima dată într-un document emis de cancelaria domnească a Moldovei din timpul lui Roman I (la 30 martie 1392).

Începe o perioadă de transformări, de reorganizări, de modificare a compoziției populației prin migrațiile din Galiția, Transilvania, Maramureș și Moldova, preponderentă fiind slavizarea, urmată de intrarea germanilor și a altor etnii în mai mică măsură, poloni, armeni, evrei etc.

După 1848 apar o serie de îmbunătățiri ale situației regiunii, devenită ducat separat, cu o autonomie și cu noi reglementări administrative favorabile, inclusiv în ceea ce privește administrația bisericească și Fondul bisericesc. Urmează apoi evoluția treptată spre deznodământul Primului Război Mondial și al Marii Uniri și perioada de înflorire a tuturor provinciilor până în momentele ocupării Bucovinei din 1940 și a grelei perioade ce a urmat sub administrație comunistă și, în plus, cu separarea în două regiuni, făcând parte din state diferite, situație perpetuată până în prezent.

Capitolul patru este dedicat principalului obiect de studiu al proiectului de doctorat, bisericile de lemn, din mai multe perspective.

Un prim subcapitol este dedicat istoricului acestor edificii, modului în care au evoluat și s-au răspândit. Istoricul lor spune cum a crescut numărul lor, cum au evoluat parohiile, fiecare din acestea căutând să-și întemeieze o biserică de lemn, dar și mai interesant este de evidențiat modul în care „au călătorit”, fiind un adevărat fenomen demontarea și remontarea bisericilor de la o parohie la alta.

Al doilea subcapitol tratează subiectul din punctul de vedere al inventarierii și protecției. Bisericile din lemn fac parte cu siguranță din ceea ce se numește arhitectură vernaculară, acea arhitectură țărănească, populară, fără arhitecți, de cele mai multe ori anonimă, rareori având posibilitatea să nominalizăm din scripte măcar pe cel care conducea echipa de meșteri constructori. Acest tip de construcții s-ar încadra în prezent la ceea ce este numit frecvent ca fiind monument de arhitectură vernaculară (termen folosit prima dată în Regatul Unit în 1839), în termeni de protecție și evidență. Este o arhitectură realizată de personal necalificat în mod instituționalizat, dar pe de altă parte calificat în mod tradițional, prin transmitere orală și practică a metodologiilor de lucru perfecționate de-a lungul evoluției omenirii, constituind cea mai bogată acumulare de experiență în cadrul „școlilor” care au produs cea mai mare parte a construcțiilor trecute sau prezente.

Nefiind decât relativ recent recunoscută ca o formă de patrimoniu, nu a fost protejată și luată în evidență ca atare, informațiile despre existența și evoluția ei putând fi determinate doar indirect, din evidențe religioase sau sociale, și nu cu ajutorul unor instrumente de evidență științifică. Același regim au și

informațiile privind istoricul conservării unui astfel de patrimoniu, nerecunoscut până de curând, aplicându-se astfel în fiecare epocă principiile vieții sănătoase comunitare și nu principii care se aplicau deja în domeniul patrimoniului construit recunoscut.

De aceea, poate, stadiul actual al acestor biserici (și bineînțeles al altor tipuri de arhitectură vernaculară) constituie o radiografie mai profundă a ceea ce înțeleg diverse generații prin tradiție, frumusețe, valori religioase, sănătatea construcțiilor, fără a avea informații și pregătire de specialitate, ci doar înțelepciunea recunoscută la nivelul respectivei comunități umane. De fapt, exact aflul de informații din ce în ce mai mare, la care s-a ajuns cu timpul, a dus la cele mai mari daune pentru conservarea acestui patrimoniu, situația din prezent manifestând la cote maxime supremația pregătirii superficiale, a diletantismului și a modernității greșit înțelese în defavoarea tradiției ca formă de încununare a înțelepciunii și experienței.

Al treilea subcapitol este dedicat specificului construcțiilor bisericilor de lemn, al principalelor tipologii prezente, al tehnicilor și materialelor de construcție și, acolo unde este posibil, al echipelor de meșteri. Este vorba aici de biserica asemănătoare casei din zonă, zisă „moldovenească”, așa cum moldovenesc a fost acest teritoriu secole la rând, și de cea de influență galițiană, cu altă distribuție a volumelor, în special în zona turlor și acoperișului, în general.

Pentru caracterizarea acestor biserici, ca pentru orice construcție pasibilă de a fi clasată în patrimoniu, importantă este și analiza lor din punctul de vedere al studiului multidisciplinar, în laborator și *in situ*, alături de cel istoric și arhitectural. Aceste aspecte sunt pe larg dezvoltate în cel de-al patrulea subcapitol, evidențiind utilitatea acestor studii complementare, realizate aplicând standardele internaționale în domeniul investigării, conservării și restaurării.

Capitolul cinci dezbate pe larg conceptele de conservare și restaurare a bisericilor de lemn, cu aplicație pe cele din Bucovina, analizând principiile conservării aplicate pe aceste biserici, întocmind o metodologie de evaluare a stării de conservare și propuneri de abordare a restaurării. Această lucrare nu doar cercetează și depistează toate aceste de biserici, dar urmărește și salvarea lor, venirea în sprijinul deținătorilor pentru alegerea bunelor soluții de conservare și restaurare. O atare metodologie va fi și un ghid util acestor comunități, mănate de bune intenții, dar cu certitudine neștiutoare în selectarea corectelor măsuri și metode de îngrijire a acestor biserici în multitudinea de „soluții” de intervenție existente în societatea modernă.

Lucrarea de față sintetizează atât studiile din ultimii 25 ani în fondurile arhivistice cât și datele culese în cercetările efectuate în teritoriul Bucovinei istorice (județul Suceava din România și regiunea

Cernăuți din Ucraina), scoțând în evidență existența pe teren a peste 330 biserici de lemn. Capitolul al șaselea prezintă baza de date întocmită în urma studiului acestora.

Necesitatea formării unei baze de date s-a întrevăzut încă de la începutul cercetării, moment în care nu erau identificate nici 200 de biserici, dar pentru care, prin specificul studiului, era necesară sistematizarea a două tipuri de informații: istorice și de conservare.

Rezultatele demarării bazei de date se pot parcurge în capitolul al șaptelea, ce sintetizează aceste rezultate la stadiul actual al completării bazei. Acest studiu trebuie să fie util atât celui ce urmărește să aprofundeze aspecte de istoric și descriere, cât și celui care face eforturi pentru conservarea și transmiterea pentru viitor a acestor valori.

Utilizând informația de arhivă sau cea existentă în literatura de specialitate, s-a trecut la parcurgerea sat cu sat a teritoriului studiat, moment în care, în afară de identificările și evaluările realizate, s-au observat două foarte importante fenomene:

1. Bisericile călătoare, aspect deja menționat, existând un număr impresionant de biserici transferate de la o parohie la alta din diverse cauze, de obicei, construcția de noi biserici, fenomen frecvent în trecut, care a salvat multe biserici de lemn, precum și „tipologia” lor.
2. Existența sub învelișul unor aparent biserici de zid a vechilor biserici de lemn, prin modernizări, extinderi, îmbrăcări cu materiale uneori incredibile (folii gen caplamale din plastic, panouri din OSB, ferestre cu profile din PVC cu geam termopan), din păcate incompatibile cu conservarea lemnului. Este un fenomen extins în prezent, făcut de obicei cu cea mai bună intenție, ca pe o datorie, „urmărind” efortul fiecărei familii de a aduce în casă sau în biserică ceea ce pare a fi înnoire, confort, grijă, vrând comunitatea „să lase și ei ceva în urmă”, „să se implice”, cum laudativ spunea o enoriașă întâlnită în drumurile făcute. Din păcate, în nici 30 de ani, acest fenomen a pervertit grav ceea ce se înțelegea sute de ani prin „Bisericile de lemn din Bucovina” și, ceea ce este mai grav, va duce la distrugerea lor, modificarea dură a formelor și frecvențele incendii fiind doar primele două urmări apărute, după care se va manifesta puternic degradarea stării de conservare prin crearea condițiilor prielnice celui mai mare dușman al lemnului, a degradărilor biologice.

Completarea Bazei de date înseamnă întocmirea documentației de evidență și de conservare prin completarea sistematică a fișei de lucru pentru fiecare biserică identificată, fișă ce conține cele patru componente:

- A. Date generale
- B. Date istorice generale

C. Descrierea construcției

D. Stare de conservare

Datele pentru completarea acestor fișe pentru fiecare din bisericile examinate sunt înregistrate, fișa neputând fi completată la toate rubricile până în prezent decât pentru un număr relativ redus de biserici, datorită volumului mare de date și datorită extinderii identificărilor. Datele sunt colectate, sunt introduse parțial, constituirea bazei de date continuând în vederea publicării a utilizării de către beneficiari direcți și indirecti.

O altă latură a sistematizării rezultatelor este completarea Tabelului sinteză, în care sunt prezentate succint câteva din datele cele mai importante existente în Fișa de lucru de mai sus, și care a fost completat pentru toate bisericile identificate, în număr de 331.

Contribuțiile relevate în lucrare sunt: identificarea și actualizarea bisericilor de lemn cu documentație fotografică din teren, măsurători *in situ*, relevee, analize și investigații de laborator, metodologia de conservare-restaurare.

Un studiu de tipul celui realizat de față va urmări căile primare de valorificare prin publicarea principalelor rezultate ale cercetării, prin realizarea în continuare de expoziții și dezbateri, dar cu siguranță importantă este în paralel și dezvoltarea unor propuneri de cooperare regională și transfrontalieră (cercetare, conservare-restaurare, transfer/reconstituiri, recuperare patrimoniu material și imaterial). În acest sens, există factori favorizanți, care au și fost puși în evidență la o primă valorificare expozițională, în cadrul ediției a XIX-a a Conferinței „Monumentul – tradiție și viitor”, desfășurate la Iași în septembrie a.c. Astfel, este interesat de acest demers și de utilizarea lui mediul academic și universitar (București, Cernăuți, Suceava), precum și instituțiile de patrimoniu (muzee, centre de cercetare monumente istorice).

Principalele căi de valorificare a rezultatelor cercetării sunt sintetizate în continuare:

- Valorificarea prin publicare a rezultatelor cercetării și prin expoziții.
- Sistematizarea rezultatelor cercetării în scopul obținerii unei informații digitale complexe, ce poate fi concentrată într-o bază de date funcțională.
- Propunerea de introducere pe lista monumentelor istorice din România a cel puțin 10 biserici de lemn din cuprinsul Bucovinei.
- GHID pentru conservarea bisericilor de lemn, pentru uzul deținătorilor bisericilor de lemn.
- Propuneri de cooperare regională și transfrontalieră prin posibilitatea introducerii pe lista UNESCO a cel puțin 4 biserici de lemn din România și respectiv, 4 biserici de lemn din Ucraina, din zona Bucovinei istorice. Recent, în anul 2013, 16 biserici ortodoxe și greco-catolice din lemn, din vestul Ucrainei și din Polonia, au fost incluse de către UNESCO în Patrimoniul Cultural Universal. Din România,

avem incluse în patrimoniul UNESCO, din anul 1999 un număr de opt biserici de lemn din Maramureș. Bisericile de lemn din Carpații Slovaciei reprezintă un grup de nouă biserici din construite între secolele XVI-XVIII, aflate pe lista Patrimoniului Cultural UNESCO.

- Preluarea de către muzeele din regiunea Bucovinei (Muzeul Satului Bucovinean, Muzeul Arhitecturii din Cernăuți) a monitorizării stării de conservare a bisericilor de lemn, iar în cazuri extreme, transferul unor biserici în expoziția în aer liber.

DISEMINAREA REZULTATELOR CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE A DOCTORANDULUI LAURENȚIU DRAGOMIR

A. LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE SAU ACCEPTATE SPRE PUBLICARE

1. *An evaluation of the current situation of wooden churches in historical Bucovina*, în Valahian Journal of Historical Studies, CNCSIS, tip B+, ISSN 1584-2525.
2. *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală* în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 9/2015, pp. 326 - 335, ISSN 2065-2992.
3. *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina* în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 10/2016, vol. I, pp. 96 - 101, ISSN 2065-2992.
4. *Salvarea bisericilor de lemn - între bună intenție și neștiință* (în curs de publicare în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 11/2017).

B. LISTA LUCRĂRILOR PREZENTATE

Simpozioane, conferințe naționale și internaționale

2010: *Monitorizarea și conservarea bisericilor din lemn în stil românesc, din ținutul Cernăuți*, lucrare prezentată la Colocviul Național de Istorie, Istoria Artei Decorative și Restaurare-Conservare, ediția a XV-a, Muzeul Național Cotroceni.

2015: *O evaluare a situației actuale a bisericilor de lemn din Bucovina istorică*, lucrare prezentată la: „International Interdisciplinary Doctoral Conference” (IIDC 2015) organizată de Romanian Association of Young Scholars (RAYS), București, 25-26 septembrie 2015.

2015: *La méthodologie de la recherche scientifique relative à la datation des églises en bois de Roumanie*, lucrare prezentată la Colocviul doctoral internațional: "Le questionnement sur l'éthique dans la recherche en sciences techniques, économiques et sociales" organizat la Conservatoire national des arts et métiers (CNAM), Paris, Franța, 29 - 30 octombrie 2015.

2015: *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală/”Traveling” wooden churches in Historical Bucovina - Unique heritage and architectural creation value*, lucrare prezentată la Conferința Internațională de Conservare-Restaurare Doina Darvaș organizată de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București, 3-5 noiembrie 2015.

2016: *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina*, lucrare prezentată la Conferința Internațională de conservare și restaurare CONScience-Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, București, 3-5 noiembrie 2016.

2017: *Biserici de lemn din Bucovina istorică*, expoziție vernisată în cadrul Simpozionului Internațional: „Monumentul. Tradiție și viitor”, ediția a XIX-a, Iași, Muzeul Național al Unirii, 28 septembrie 2017.

2017: *Salvarea bisericilor de lemn - între bună intenție și neștiință* în cadrul Conferinței de conservare și restaurare CONScience-Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, București, 1-3 noiembrie 2017.

Curriculum Vitae

© Uniunea Europeană, 2002-2017 | europa.eu

INFORMAȚII PERSONALE

Dragomir Laurențiu

📍 Bdul Pipera nr. 1H, Voluntari, jud. Ilfov, România

☎ 0740040062

✉ drlaur@yahoo.com

Sexul masculin | Data nașterii 11/05/1968 | Naționalitatea Română

EXPERIENȚA PROFESIONALĂ

2003 - prezent

Restaurator opere de artă și monumente

S.C. Lavimar consult S.R.L., *Laborator de conservare-restaurare*, autorizat de Ministerul Culturii pentru următoarele domenii: *conservare curativă și restaurare lemn, conservarea lemnului: investigații fizico-chimice și biologice, conservare și restaurare orologerie.*

Coordonare și execuție conservare-restaurare componente artistice monumente, bunuri culturale din lemn și orologerie.

Restaurare/conservare bunuri culturale de patrimoniu (lemn, mobilier din lemn, orologerie).

Restaurare/conservare lemn monumente istorice (componente și structuri din lemn).

Producție de substanțe pentru conservarea lemnului.

Lucrări de tratare/conservare lemn pentru construcții și monumente istorice.

Formare profesională restaurare-conservare bunuri culturale, monumente istorice.

Tipul sau sectorul de activitate cercetare, conservare, restaurare

2010 - prezent

Președinte al Comitetului Tehnic Național 380 – Conservarea bunurilor culturale, Asociația de Standardizare din România (ASRO), București

Standardizare națională și europeană în domeniul conservării și restaurării patrimoniului, CT 380 fiind corespondentul național pentru TC 346 – Conservation of Cultural Property din cadrul Comitetului European pentru Standardizare (CEN).

Tipul sau sectorul de activitate standardizare, conservare

1993 - 2002

restaurator monumente etnografice,

Șef departament tehnic (1995-2001)

Șef laborator zonal de conservare-restaurare (2001)

Muzeul Satului București

- întocmirea documentațiilor tehnico-economice privind lucrările de remontare-restaurare a monumentelor transferate în muzeu, precum și a celor ce urmau să fie restaurate.

- realizarea documentațiilor de conservare-restaurare, avizate de Ministerul Culturii și coordonare împreună cu specialiștii muzeului a lucrărilor de restaurare a monumentelor din muzeu;

- realizarea proiectelor de conservare-restaurare lemn pentru următoarele monumente: Biserica de lemn *Sfânta Maria* – din Jercălăi, jud. Prahova (1995), Casa memorială *Lucian Blaga* din Lancrăm, jud. Alba (1998), Biserica de lemn a lui Dragoș Vodă din Putna, județul Suceava (2001);

- intervenții și tratament de conservare curativă împreună cu specialiștii laboratorului zonal, la structura din lemn și mobilierul bisericesc din lemn, Biserica de lemn *Sfânta Maria* – din Jercălăi, jud. Prahova, monument istoric;

- coordonare din partea muzeului pentru execuția lucrărilor de conservare-restaurare Casa memorială *Lucian Blaga* din Lancrăm, jud. Alba, monument istoric;

- coautor la „Studiul biologic și fizico-chimic la *Palatul Brâncovenilor Potlogi*, jud.

Dâmbovița”(1999);

- coautor la „Studiul biologic și fizico-chimic la Biserica *Cuvioasa Paraschiva*, Lăpușnic, jud.

Hunedoara”(1998);

- coautor la „Studiul biologic și de conservare asupra vilei de lemn *Crivățul* din Predeal, aflate în cadrul Administrației Patrimoniului Protocolului de Stat (1997);

- coautor la „Studiul biologic și de conservare asupra vilei de lemn *Viforul* din Predeal, aflate în cadrul Administrației Patrimoniului Protocolului de Stat (1997);

- coautor „Expertiză componente lemn - *Bricul Mircea*” (1998).

Tipul sau sectorul de activitate conservare, restaurare

2010 - prezent Secretar general, membru fondator
Asociația pentru Protecția Patrimoniului (APP), București
Asociație non guvernamentală cu activități de conservare și protecție a patrimoniului

Tipul sau sectorul de activitate conservare restaurare și formare profesională

EDUCAȚIE ȘI FORMARE

- octombrie 2014-prezent **doctorand** **Nivel 8 EQF**
Universitatea „Valahia”, Târgoviște, Școală Doctorală de Științe Economice și Umaniste, Domeniul Istorie
Istorie, muzeologie, conservare-restaurare. Titlul tezei de doctorat: *Bisericile de lemn din Bucovina istorică. Istoric, evoluție, stadiu de conservare. Metodologie de conservare și restaurare*, coordonator prof.univ. dr. Ioan Opreș
Beneficiar al unei burse doctorale timp de 6 luni în cadrul proiectului „EURODOC” cu finanțare europeană, derulat de Universitatea „Valahia” din Târgoviște
- Ianuarie 2017 **Certificat de Autorizare**
Patriarhia Română, Comisia de pictură bisericească
Restaurator sculptură lemn
- Octombrie 2016 **Atestat**
Ministerul Culturii,
Specialist în domeniul protejării monumentelor istorice, specializarea: executare lucrări-E, domeniul: Restaurare lemn
- Aprilie 2015 **Atestat**
Ministerul Culturii, Comisia Națională a Muzeelor și Colecțiilor
Expert în domeniul Conservare-Restaurare orologerie
- Aprilie 2015 **Certificat de absolvire** **Nivel 4 EQF**
Ministerul Muncii, Familiei Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice - Ministerul Educației Naționale
Auditor în domeniul calității
- Mai 2012 **Certificat de absolvire** **Nivel 4 EQF**
Ministerul Muncii, Familiei Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice - Ministerul Educației Naționale
Ceasornicar
- 2009 - 2011 **Diplomă de master** **Nivel 7 EQF**
Universitatea Valahia din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, specializarea Istorie
Lucrarea de dizertație: Monumente istorice și de patrimoniu românesc din ținutul Cemăuți – Certificat de absolvire
- Noiembrie 2009 **Certificat de absolvire** **Nivel 4 EQF**
Ministerul Muncii, Familiei Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice - Ministerul Educației Naționale
Formator formare profesională
- 2006 - 2009 **Diplomă de licență** **Nivel 6 EQF**
Universitatea Valahia din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, specializarea Istorie
Unitatea istoriei europene

Lunie 2008	Certificat de absolvire Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse-Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului. <i>Ignifugator și responsabil cu execuția lucrărilor de ignifugare</i>	Nivel 4 EQF
Mai 2005	Certificat de absolvire Ministerul Administrației și Internelor. Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, Centrul de Național pentru Securitate la Incendiu și Protecție Civilă <i>Certificat de competență pentru executarea lucrărilor de ignifugare a materialelor combustibile și produselor din lemn</i>	Nivel 4 EQF
Lunie 2004	Atestat Ministerul Culturii și Cultelor <i>Expert în domeniul Restaurare lemn</i>	
Mai 2004	Certificat de participare Centrul de Pregătire a restauratorilor și conservatorilor al Complexului Național Muzeul Astra – Sibiu Curs internațional cu tema: insecte xilofage, monitorizarea și combaterea acestora în muzee în aer liber și monumente	
Martie 1995	Diplomă pregătire postuniversitară Ministerul Culturii. Centrul de Perfecționare a Personalului din Cultură și Artă <i>Restaurator monumente etnografice</i>	Nivel 7 EQF
septembrie 1991	Certificat Ministerul Învățământului și Științei. Institutul de Construcții București. <i>Certificat de Pedagogie</i>	Nivel 6 EQF
Lunie 1991	Diplomă de licență Institutul de Construcții din București, Facultatea de Căi Ferate, Drumuri și Poduri <i>Construcții</i>	Nivel 6 EQF
1986	Diplomă de Bacalaureat Liceul „Dante Aligheri” București <i>Mecanică</i>	Nivel 4 EQF

DIPLOME DE EXCELENȚĂ

2015	Diplomă de excelență acordată pentru întreaga activitate depusă în serviciul culturii naționale Ministerul Culturii. Complexul Muzeal Național MOLDOVA Iași
1999	Diplomă de onoare acordată în semn de înaltă recunoștință pentru activitatea științifică și artistică depusă în domeniul conservării și restaurării patrimoniului cultural național Mitropolia Moldovei și Bucovinei. Centrul Mitropolitan de Cercetări TABOR Iași

COMPETENTE PERSONALE

Limba(i) maternă(e) Română

Alte limbi străine cunoscute

	INTELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Engleză	B1	B1	A2	A2	A2
Italiană	B2	B2	B1	B1	B1

Competențe de cercetare și proiectare

- Responsabil de proiect pentru partenerul Lavimar Consult SRL în proiectul: „Centru pentru valorizarea proiectelor cultural-științifice în arheologie” (CERES), finanțat prin contractul dintre UEFISCDI și INOE 2000. (Proiect de cercetare PNCD II, 2014-2017)
 - tema de cercetare a Muzeului Satului „Pictura religioasă românească (murală și pe lemn) în regiunea istorică a Bucovinei”; regiunea Cernăuți, Ucraina, 1998-1999.
 - tema de cercetare a Muzeului Satului “Pictura religioasă românească (murală și pe lemn) în regiunea Maramureșului Voievodal”; regiunea Transcarpatia, Ucraina, 1999-2000.
 - studiu privind „Arhitectura populară și monumentele din ținutul Cernăuți” (1997-2000), cu depistarea unui monument reprezentativ din regiune - casa Ursachi Ion din satul Crasna, raionul Storajineț, regiunea Cernăuți, care urma să fie transferat în Muzeul Satului, proiect aprobat în 1999-2000 de Ministerul Culturii.
 - perioada 2001 – prezent: „Studiu privind monitorizarea și conservarea bisericilor din lemn din Bucovina istorică-ținutul Cernăuți”.
 - perioada 2003 – 2006: Cercetare și încercări de laborator privind eficacitatea și durabilitatea unor substanțe pentru tratamentul insectofungicid și ignifugarea lemnului, cu aplicabilitate în construcții și monumente din lemn. Soluția a obținut Acord de Tehnic, iar în anul 2011 a obținut brevet de invenție.
- Brevete de invenție:
- 31.03.2011: Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci. Hotărâre de acordare a brevetului de invenție nr. 2008 00784 cu titlul: Compoziție insectofungicidă și ignifugă destinată protecției lemnului.
 - Brevet de invenție nr. 123312/29.07.2011.

Proiectare:

- Proiecte de restaurare componente artistice-monumente istorice
 - 31 de proiecte și studii de conservare-restaurare componente artistice din lemn avizate de Ministerul Culturii.
- Proiecte/documentații de restaurare bunuri culturale
 - Documentații și execuție lucrări de conservare-restaurare bunuri culturale.

Competențe relevante în cadrul unor comisii sau comitete naționale:

Elaborator standarde:

- iunie 2011: Asociația de Standardizare din România (ASRO): Conservarea bunurilor culturale. Metodologia strămutării, conservării și restaurării monumentelor din lemn în muzeele în aer liber.
- septembrie 2013 – 2017: Coautor la elaborarea standardului ocupațional de ceasornicar, aprobat în ianuarie 2017 de Ministerul Muncii, Ministerul Educației și Autoritatea Națională pentru Calificări.
- 2016 – prezent: Coautor la revizuirea standardului ocupațional: restaurator bunuri culturale (studii superioare).
- 2015: Proiect standard ocupațional: specialist investigații fizico-chimice.
Proiect standard ocupațional: specialist investigații biologice.

- Președinte al Comitetului Tehnic de Standardizare 380 al Asociației de Standardizare din România (ASRO) – Conservarea bunurilor culturale.
- Evaluator Ministerul Muncii/Ministerul Educației - Autoritatea Națională pentru Calificări pentru competențele de restaurare - conservare bunuri culturale și monumente istorice.
- membru în Comisia pentru elaborarea Codului patrimoniului cultural național constituită prin Ordinul

nr. 2045 din 02.02.2016 al Ministrului Culturii (01.02 - 31.10.2016).

Competențe de didactice
2007-prezent

Formator conservare-restaurare
Ministerul Culturii - Centrul de Pregătire al Personalului din Cultură (până în 2013), reorganizat în Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală (INCFC), pentru specializările: restauratori bunuri culturale, conservatori bunuri culturale, conservatori opere de artă și monumente istorice, muzeografi și gestionari custode-sală, cursuri de conservare-restaurare și protecția patrimoniului.
Evaluator ANC
Comisii de evaluare și atestare sau pretestare a personalului din cultură, în domeniul conservării și restaurării.

2012-prezent

Formator
Asociația pentru Protecția Patrimoniului București pentru specialitățile autorizate de Ministerul Educației - Ministerul Muncii - Autoritatea Națională pentru Calificări:
- specializare restaurator bunuri culturale.
- specializare ceasornicari.

2013

Formator
S.C. Green Team Actual SRL București
proiecte POSDRU/110/5.2/G/87133, POSDRU/110/5.2/G/87983, curs de formare profesională în meseria de dulgher

aprilie-iunie 2015

Formator
Centrul Picas București
proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, curs de formare profesională în meseria de parchetar, respectiv dulgher-tâmplar-parchetar.

2008

Formator
Asociația de Formare Profesională a Adulților București pentru specialitatea restauratori șarpante și structuri din lemn

1989-1991

Pregătire de specialitate din timpul facultății prin cursurile de pedagogie, psihologie, metodică și practică pedagogică.

Apartenență la asociații, Centre și Consilii Științifice

- Membru de Onoare în Consiliul Științific, cu titlu permanent al Centrului Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R. din cadrul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași. Diplomă de onoare, august 1999.
- cercetător în cadrul Centrului de Cercetare a Istoriei Relațiilor Internaționale și Studii Culturale „Grigore Gafencu” - Universitatea „Valahia” Târgoviște (august 2015).
- Secretar general al Asociației pentru Protecția Patrimoniului – APP București.
- Membru al „Association des Amis du Musee International d’Horlogerie”, La Chaux-de-Fonds, Elveția, din anul 2011.

Competență digitală

AUTOEVALUARE				
Procesarea informației	Comunicare	Creare de conținut	Securitate	Rezolvarea de probleme
Experimentat	Experimentat	Experimentat	Elementar	Independent

- O bună stăpânire a utilizării calculatorului în programele Windows XP, Corel, Adobe Photoshop, baze de date
- Bune cunoștințe de editare foto, dobândite ca fotograf amator.

Permis de conducere

B

INFORMATII SUPLIMENTARE

Publicații

1. *Restaurarea Casei Memoriale „Lucian Blaga” din Lančrăm, jud. Alba*, Muzeul Satului București, 1999. 45 pag.
2. *Monumente istorice și de arhitectură din ținutul Cernăuților*, Editura Eminescu, București, 2000, ISBN 973-22-0841-4, 240 pag.
3. *Restaurările de monumente și materiale utilizate (lemnul - studiu de caz - conservare și ignifugare)*, în *Revista Tribuna Construcțiilor* nr. 12/23.03.2001, nr. 13/30.03.2001, nr.15/13.04.2001, nr.18/4.05.2001, nr. 24/15.06.2001.
4. *Lemnul, material valoros pentru construcții*, în „*Revista Tribuna Construcțiilor*” nr. 26(176) din 05.07.2002, pag. 6-8. ISSN 1454-279X.
5. *Lemnul, material încă nevalorificat în construcții*. în „*Revista Lumea Construcțiilor*”, nr.1/2003, pag. 17-19.
6. *Crasna. Un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică*. Editura Coralia, București, 2004, ISBN 973-86976-0-3, 225 pag.
7. *Biserica de lemn Sf. Maria – Jercălăi. Metode de tratament insectofungicid și eficiența în timp*, „*Buletinul Conferinței Naționale de Cercetare - Dezvoltare în domeniul Lemnului*”, Institutul Național al Lemnului, iunie 2005, pag. 71-79, Editura Universității Transilvania, Brașov, ISBN 973-635-521-7.
8. *Necesitatea și aplicabilitatea standardelor de calitate în restaurarea lemnului de patrimoniu*, „*Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO*” nr. 2/2009, pag. 59-61, ISSN 2065 – 2992.
9. *Studiu de caz. Eradicarea ciupercii Merulyus lacrymans la o construcție monument istoric*, „*Buletinul de conservare – restaurare RESTITUTIO*” nr. 3/2010, pag. 121-129, ISSN 2065 – 2992.
10. *Activitatea de standardizare privind conservarea bunurilor culturale în România*, „*Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO*” nr. 4/2011, pag. 138-146, ISSN 2065 – 2992.
11. *Cercetări privind protecția la foc a monumentelor din lemn, în conformitate cu noile standarde europene* în *Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO* nr. 5/2012, ISSN 2065 – 2992, pag.153-165.
12. *Cercetarea, ca bază pentru reconstituirea unui monument: Cantonul de drum tradițional românesc*, în *Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO* nr. 6/2012, ISSN 2065 – 2992, pag. 462-470.
13. *Suport de curs: Ceasornicar*. Asociația pentru Protecția Patrimoniului, București, 2012, 121 pag.
14. *Conservarea și restaurarea arhitecturii vernaculare*, Editura Universitaria, Craiova, 2012, ISBN 978-606-14-0479-7, 415 p., coautor cu Vivian Dragomir.

15. *Conservarea și restaurarea stranelor și mobilierului din lemn, de la biserica Izvorul Tămăduirii Mavrogheni* în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 7/2013, pag.18-22, ISSN 2065 – 2992.
16. Manual de perfecționare: *Parchetar*. Fundația casa de Meserii a Constructorilor, București, 2014.
17. *Conservarea patrimoniului într-un muzeu în aer liber - necesitatea unor strategii eficiente de monitorizare* (Vivian Dragomir, Iulia Anania, Laurențiu Dragomir) în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 8/2014, pp.332-335, ISSN 2065-2992.
18. *Consolidarea obiectelor de patrimoniu din lemn prin impregnare cu rășină și radiopolimerizare* (coautor Laurențiu Dragomir, Ioana Stănculescu, Malvine Mocenco, Quoc Khoi Tran, Valentin Moise, Bogdan Lungu, Mihalis Cutrubinis, Marian Vârcolici) în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 8/2014, pp.271-275, ISSN 2065-2992.
19. *An evaluation of the current situation of wooden churches in historical Bucovina*, în „Valahian Journal of Historical Studies”, (martie 2015), CNCSIS, tip B+, ISSN 1584-2525.
20. *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală* în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 9/2015, pp. 326 - 335, ISSN 2065-2992.
21. *Casa memorială Crișan, proiect de conservare și restaurare*, coautor, În „Buletinul de conservare restaurare RESTITUTIO” nr. 10/2016, col. I, pp 85-88, ISSN 2065 – 2992.
22. *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina* în „Buletinul de conservare-restaurare RESTITUTIO” nr. 10/2016, vol. I, pp. 96 - 101, ISSN 2065-2992.
23. *Suport de curs: Restaurator bunuri culturale (cap. Restaurarea lemnului, în curs de publicare INCFC), 2017.*

Un număr de 25 articole apărute în revista editată de Fundația Culturală Română, Curierul Românesc (2000-2005) legate de istoria și monumentele Bucovinei istorice și a ținutului Cernăuți, fiind colaborator în perioada anilor 1999 - 2006.

Conferințe naționale și internaționale

1. Sesiunea Națională de Conservare - Restaurare - Tulcea, octombrie 1996, Expoziție de restaurare arhitectură.
2. Simpozionul Internațional „Știința, tehnica și arta conservării și restaurării patrimoniului cultural” ediția a IV-a, TABOR Iași, aug.1999, cu lucrările: *Biserica Înălțarea din Lujeni, monument de arhitectură românesc din ținutul Cernăuților*, coautor cu Vivian Posteuca și *Palatul Brâncovenilor din Potlogi, județul Dâmbovița. Studiu biologic și fizico-chimic*, coauthor with Doina Elena Darvaș and Vivian Posteuca .
3. Workshop al proiectului cultural „*Drumurile europene ale lemnului*”, organizat de Consiliul Europei și Ministerul Culturii din România sub egida „Europa-un patrimoniu comun”, 24-28 iunie 2000, Maramureș.
4. Salonul Internațional de Carte Românească, Cernăuți, Ucraina. Ediția a IV-a, 3-7 octombrie 2005, lansare de carte: *Crasna. Un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică*.
5. Sesiunea națională de conservare și restaurare „Doina Darvaș”, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, iunie 2008, cu lucrarea: „*Necesitatea și aplicabilitatea standardelor de calitate în restaurarea lemnului de patrimoniu*”.
6. Sesiunea națională de conservare și restaurare „Doina Darvaș”, Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, 2009, cu lucrarea: *Studiu de caz. Eradicarea ciupericii Merulyus lacrymans la o construcție monument istoric*.
7. Colocviul Național de Istorie, Istoria Artei Decorative și Restaurare - Conservare, ediția a XV-a, 27-30 mai 2010, Muzeul Național Cotroceni, lucrarea: „*Monitorizarea și conservarea bisericilor din lemn în stil românesc, din ținutul Cernăuți*”.
8. Sesiunea Națională de conservare și restaurare CONScience Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2010, lucrarea: „*Activitatea de standardizare privind conservarea bunurilor culturale în România*”.
9. Conferința Internațională de conservare și restaurare CONScience - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2011, lucrarea: „*Cercetări privind protecția la foc a monumentelor din lemn, în conformitate cu noile standarde europene*”.
10. Colocviul Național de Istorie, Istoria Artei, Restaurare – Conservare, ediția a XVI-a – Muzeul Național Cotroceni, 20-24 iunie 2012, lucrarea: „*Nou produs brevetat insectofungicid și ignifug destinat protecției lemnului utilizat în restaurare*”.
11. Conferința Internațională de conservare și restaurare CONScience - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2012, lucrarea: *Cercetarea, ca bază pentru reconstituirea unui monument: Cantonul de drum tradițional românesc*.
12. Simpozionul Național „Timpul și Omul”, ediția a XV-a, 7-8 noiembrie 2013 - Muzeul Ceasului „Nicolae Simache” Ploiești, lucrarea: *Meseria de ceasornicar în România. Trecut, prezent și viitor*.

13. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2013, lucrarea: *Conservarea și restaurarea stranelor și mobilierului din lemn, de la biserica Izvorul Tămăduirii Mavrogheni*.
14. Simpozionul Național „Timpul și Omul”, ediția a XVI-a, 7-8 noiembrie 2014 - Muzeul județean de istorie și Arheologie Prahova, Muzeul Ceasului „Nicolae Simache” Ploiești, cu lucrarea: „*Metodologia conservării și restaurării pieselor de orologerie. Restaurarea ceasului de consolă în stil rococo, Brülfer – Paris din colecția Muzeului Ceasului „Nicolae Simache” Ploiești. Studiu de caz*”.
15. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2014, cu lucrarea: *Conservarea patrimoniului într-un muzeu în aer liber - necesitatea unor strategii eficiente de monitorizare* (coautor, Vivian Dragomir, Iulia Anania, Laurențiu Dragomir).
16. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2014, lucrarea: *Consolidarea obiectelor de patrimoniu din lemn prin impregnare cu rășină și radiopolimerizare* (coautor, Laurențiu Dragomir, Ioana Stănculescu, Malvine Mocenco, Quoc Khoi Tran, Valentin Moise, Bogdan Lungu, Mihalis Cutrubinis, Marian Vârcolici).
17. TECHNART 2015- Catania, Italia, aprilie 2015. Non-destructive and microanalytical techniques in art and cultural heritage (Tehnici nedistructive și microanalitice în artă și patrimoniu cultural), prezentare poster: *Spectroscopic analysis and molecular simulations of gamma irradiation effects on cellulosic textiles* (coautor, Ioana Stănculescu, Valentin Moise, Ana Maria Mocioiu, Laurențiu Dragomir, Elena Badea and Lucretia Mișu).
18. 29th Miller Conference on Radiation Chemistry 14-19 March 2015, Bowness-on-Windermere, Marea Britanie, prezentare poster: *Assessment of very degraded wooden artefacts consolidation by impregnation with a radio-curing resin* (coautor Ioana Rodica Stănculescu, D.C. Negut, C. Pintilie, Maria Mihaela Manea, M. Virgolici, I.V. Moise, Laurențiu Dragomir, L. Cortella, Q.-K. Tran).
19. International interdisciplinary doctoral Conference (IIDC, 25-26 Septembrie 2015), cu lucrarea: *O evaluare a situației actuale a bisericilor de lemn din Bucovina istorică*.
20. Colocviu doctoral internațional, Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM) Paris, 29-30 octombrie 2015, cu lucrarea: *Metodologia cercetării științifice privind datarea bisericilor de lemn în România* (Proiect POSDRU/187/1.5/S/155450 „Doctorat European de Calitate-EURODOC” Universitatea Valahia din Târgoviște, România).
21. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2015, lucrarea: *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală* (Proiect POSDRU/187/1.5/S/155450 „Doctorat European de Calitate-EURODOC” Universitatea Valahia din Târgoviște, România).
22. Simpozionul Național „Timpul și Omul”, Ediția a XVII-a, 6-7 noiembrie 2015, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Muzeul Ceasului „Nicolae Simache” Ploiești, cu lucrarea: *Restaurarea ceasului de șemineu astronomic, Planchon, Paris, sec. XIX, din colecția Muzeului Ceasului „Nicolae Simache”*. Studiu de caz.
23. Simpozionul Național „Timpul și Omul”, Ediția a XVIII-a, 3-4 noiembrie 2016, Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Muzeul Ceasului „Nicolae Simache” Ploiești, cu lucrarea: *Restaurarea pendulei de salon olandeze Rutger Steuter, sec. XVIII*.
24. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2016, lucrarea: *Casa memorială Crișan, proiect de conservare-restaurare* (coautor, arh. ing. Aurora Târșoagă, arh. Horia Moldovan, restaurator Laurențiu Dragomir).
25. Conferința Internațională de conservare și restaurare *CONScience* - Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, noiembrie 2016, cu lucrarea: *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina*.
26. Simpozionul Internațional: Monumentul. Tradiție și viitor, ediția a XIX-a, Iași, Muzeul Național al Unirii, 28 septembrie 2017, expoziția: „Bisericile de lemn din Bucovina istorică”.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „VALAHIA” din TÂRGOVIȘTE - IOSUD
Str. Lt. Stancu Ion, Nr. 35 – 130105, Târgoviște, România
Tel/Fax: +40-245-206104
<http://scoaladoctorala.valahia.ro/>

DOCTORAL THESIS

WOODEN CHURCHES FROM HISTORICAL BUCOVINA
HISTORY, EVOLUTION, CONSERVATION STATUS.
CONSERVATION AND RESTORATION METHODOLOGY

DOCTORAL COORDINATOR,
Prof. Dr. Ioan OPRIS

AUTHOR,
Laurențiu DRAGOMIR

TÂRGOVIȘTE
2017

Special thanks to:

Valahia University from Târgoviște

Doctoral School of Economics and Humanities

Doctoral coordinator, Prof. Dr. Ioan Opreș, for the advice in order to make this work, the patience and the counsels on the presented papers.

Prof. Dr. Gheorghe Sbârnă, Prof. Dr. Ionel Calafeteanu, Prof. Marin Cârciumar, Prof. Dr. habil. Silviu Miloiu

The referees of the doctoral thesis, Assoc. prof. Dr. Paulina Popoiu, Dr. Georgeta Roșu, Dr. Roxana Rădvan

Dr. Iulia Carmina Neaga, the team of the EURODOC European Project of the Valahia University from Târgoviște,

for their care, constant help and support in making the doctoral thesis during the three years of study

Acad. Vasile Tărățeanu, President of “Eudoxiu Hurmuzachi” Romanian Cultural Centre in Cernăuți, for his involvement since the beginning in supporting my passion for this historical region

All the priests and parishioners met in the churches studied in the field

A pious memory and gratitude to special people who are no longer with us: Mrs. Doina Darvaș, head of zonal conservation-restoration laboratory and deputy manager at the Village Museum in Bucharest, for her instruction and protection as teacher in the area of heritage wood conservation and restoration, Prof. George Muntean, who supported and encouraged me both in making monographies of the villages from Bucovina on “the other side”, and in the initiated demarche of bringing to light the wooden churches, these special history testimonies, Prof. Dr. Acad. Grigore Bostan, from the Cernăuți University, for his support and advices, Prof. Nicolae Motrescu from Crasna Putnei for his effusion of heart in supporting, along the years, of all the researches done in the whole Bucovina.

A thought of appreciation and gratitude to my family.

CONTENTS

ARGUMENT

INTRODUCTION

- 1. EVALUATION OF THE SPECIALTY BIBLIOGRAPHY. PREVIOUS RESEARCH**
- 2. GEOGRAPHIC AND CLIMATIC FEATURES OF THE HISTORICAL PROVINCE. AREA-SPECIFIC LANDSCAPE**
- 3. SHORT HISTORY OF THE REGION**
- 4. WOODEN CHURCHES FROM BUCOVINA**
 - 4.1 The history of wooden churches from Bucovina, evolution and distribution (the worship places and religious communities)
 - 4.2 The wooden churches from Bucovina. Monument inventory and protection
 - 4.3 Building specifics. Planimetry, structure, technique and building materials, building masters
 - 4.4 Applying the laboratory and field investigations in recovering the history and traditional work technologies of the wooden churches
- 5. METHODOLOGY FOR EVALUATING THE CURRENT CONSERVATION STATUS OF THE WOODEN CHURCHES**
 - 5.1 Conservation principles applied on the wooden churches from Bucovina. (Necessity and emergency)
 - 5.2 Methods for evaluating the conservation status. Inventory tools, work instructions, cards; documents for the conservation-restoration intervention
 - 5.3 Intervention proposals for preventive, curative and restorative conservation
- 6. THE DATABASE OF THE WOODEN CHURCHES**
- 7. PROJECT FOR CAPITALISING**
- 8. CONCLUSIONS**
- 9. SELECTIVE BIBLIOGRAPHY**
- 10. ANNEXES**
 - ANNEX I** List of wooden churches in Bucovina
 - ANNEX II** Work cards
 - ANNEX III** Inventory cards

Key words:

Wooden churches, Bucovina, monument, heritage, conservation,
restoration, promotion

Overview of the doctoral thesis

Bucovina is well known for the masonry churches with exterior fresco paintings, eight of them being even included in the UNESCO World Heritage, or for the old churches currently found in the Cernăuți region from Ukraine, in Lujeni, foundation of boyar Teodor Vitold at 1452, with mural paintings that represent the old tendency of Moldavian painting, or in Toporăuți, foundation of ruler Miron Barnovschi.

Together with this monumental and valuable worship places, Bucovina keeps a special category of vernacular architecture monuments, apparently modest, but numerous, of over 300 wooden churches.

The wooden churches in the historical Bucovina did not find a unitary handling, the synthesis papers regarding the wooden architecture in Moldavia containing preliminary data.

The current work is structured in seven chapters which present the evaluation of the previous research and specialty bibliography, the geographic features, the history of the studied area, the wooden churches in Bucovina, their evolution, distribution, building specifics, masters, their updated inventory, the investigations and the conservation-restoration methodology adequate for the wooden churches study, the updated database of the wooden churches in Bucovina, chapters that are naturally accompanied by conclusions and annexes.

The first chapter intends to evaluate all the information that is already in the specialty literature regarding the research on this family of ecclesiastic buildings.

Since the '30s, Professor Virgil Vătășianu insisted on the need of a systematic study and the creation of an inventory of the wooden churches based on which one can study the evolution and the distribution of the different versions adopted by the church during its history, at the same time noticing the small number of wooden churches conserved in Moldavia and Wallachia. The Ukrainian ethnographer Danilo Șerbakivski highlighted that the Bucovinian architecture, especially the wood one, was little studied until 1925.

During the same period, the French historian Paul Henry insisted on the importance on the research on the wooden churches from Bucovina, where one can find the oldest church in the country, an amalgam of traditions that is the essence of the religious art of this county itself.

The researchers Ioana Cristache Panait and Titu Elian mention in the year 1972 in the work *Bisericile de lemn din Moldova (The wooden churches in Moldavia)* a preliminary list that sums up for Moldavia 148 of wooden churches, out of which 29 in the Suceava County.

The architect Gheorghe Bratiloveanu and the ethnographer Mihai Spânu noticed in the year 1985 the scarcity of papers on the wood architecture from the Suceava region, which is “a remarkable chapter of technical civilisation and artistic expression, being inscribed in the national and European area of values”, as Bucovina is mentioned with special realisations in adopting the technical solutions, the execution of the wood architecture monuments, the variety of types of wooden churches, the decorative elements.

Prof. Dr. Dorinel Ichim mentions in the year 2005 a number of 350 wooden churches between the Carpathians and the Prut, and a number of several tens in the northern Bucovina, in the volume *Biserici de lemn din Moldova istorică (Wooden churches from historic Bucovina)*.

The Ukrainian historian Dr. Mihail Ciucko, in the year 2011, signals a number of 199 wooden churches for the archpriestships of historic Bucovina (Cernăuți, Siret, Storojineț, Suceava, Vicov, Rădăuți, Putila, Humor, Câmpulung, Ceremuș, Kițmani, Nistru).

Prof. Dr. Ioan Godea noted in 2013 that, despite the opinion that only the wooden churches from Maramureș are important, the later research proved the contrary, recommending the extension of the research on the wooden churches from Muntenia and Moldavia.

According to the data from the Institute of Cultural Memory cIMeC, updated on the 9th of April 2014, in Romania there are 1332 wooden churches. The list of historic monuments, updated by the Romanian Ministry of Culture in the year 2015, records for Suceava County 33 wooden churches on the territory of the former historic Bucovina, and the register of the monuments from Ukraine shows 49 wooden churches in the historic Bucovina region, found in the Cernăuți region.

An important study source was for certain represented by the national archives, especially the ones from Vienna, Cernăuți, Suceava and Bucharest, together with the Academy Library, the archive of the Bucovinian Village Museum and the archive of the Military Topography Department.

The second chapter treats the geographic and climatic features of the area, with important consequences on the main material out of which these churches are made, but also on the preservation of their conservation status. More, aspects regarding the evolution of the population in the area and of the various forms of political and administrative organisation forms can be understood.

The history of the region is detailed in the third chapter, starting with the archaeological studies and vestiges, as the area was a permanent part of Dacia that remained under the ruling of Getae-Dacians, the continuity being proved without doubt by the valuable treasures discovered, and passing then through the determining period of the Moldavian Principality, Bucovina being situated on the territory that was always nothing other than the “Upper Country” of Moldavia.

In 1774 the history course of this region changes dramatically, following the Treaty of Küçük Kaynarca, the old monasteries and royal necropolises, Stephen's tomb and even the old capital of Moldavia, they all become part of the Habsburg Empire. After annexation, the Austrian named the region *Austrian Moldavia* (under this name it appears in the first Austrian official papers the Upper Country of Moldavia), and then *Bucovina*¹ from the Slavic *буковина*, German *Buchenland*, "beeches country", toponym that appears for the first time in a document issued by the royal chancellery of Moldavia during Roman I (from the 30th of March 1392).

A period of transformations starts, of reorganisations, of changing of the population composition, through the migrations from Galicia, Transylvania, Maramureş and Moldavia, predominant being the Slavonians, followed by Germans and other ethnic groups in smaller numbers: Polish, Armenian, Jew, etc.

After 1848 a series of improvements of the situation of the region appear, as it became a separate dukedom, with autonomy and new favourable administrative regulations, including the ones for church administration and Church Fund. Then follows the gradual evolution towards the resolution of the First World War and the Great Union, and the flourishing period of all provinces until Bucovina was occupied in 1940 and suffered the harsh period under the Communist administration, to which was added the separation in two regions, as parts of two separate states, situation that perpetuated until nowadays.

The fourth chapter is dedicated to the main study object of the doctoral project, the wooden churches, from a number of perspectives.

A first subchapter is dedicated to the history of these edifices, the way in which they evolved and spread. Their history says how their number grew, how the parishes evolved, each of them trying to found its wooden church, but more interesting is to show how they "travelled", the dismounting and remounting of the churches from one parish to another being a true phenomenon.

The second subchapter handles the subject from the inventory and protection points of view. The wooden church are for certain part of what is called vernacular architecture, that folk, peasant architecture that had no architects, more often than not anonymous, as only seldom we were able to nominate, from the documents, at least the one who led the builder masters team. This type of constructions would today be included in what is frequently named monument of vernacular architecture (term used for the first time in the United Kingdom in 1839), regarding protection and inventory. It is an architecture made by personnel who was not qualified in an institutional manner, but was traditionally qualified, through oral and practical transfer of the work methodologies perfected along human evolution, representing the richest experience accumulation within the "schools" that offered the most part of the past or current buildings.

Being only relatively recently known as a heritage form, it was not protected nor inventoried as such, the information on its existence and evolution being obtained only indirectly, from religious or social inventories, and not by using scientific inventory tools. The same condition applies to the information on the history of the conservation of such heritage that was not acknowledged until recently, in each era being applied the principles of the healthy community life, and not the principles that were already applied to the acknowledged built heritage.

Therefore, maybe, the current status of these churches (and of course of other vernacular architectural types) is a more profound radiography of what different generations understand by tradition, beauty, religious values, building health, without having information and specialty training, but only the wisdom recognised at the level of the respective human community. Actually, it is precisely the ever growing information afflux, in time, that led to the biggest prejudices on the conservation of this heritage, the current situation manifesting at maximum levels the supremacy of superficial training, of dilettantism and of modernity wrongly understood against the tradition as form of crowning of wisdom and experience.

The third subchapter is dedicated to the building specifics of the wooden churches, of the main types found, of the building techniques and materials and, where possible, of the teams of masters. Generally, this is a church similar to the house in the area, called “Moldavian”, as Moldavia was this territory for centuries in a row, and the Galician one, with other volume distributions, especially in the steeple and the roof areas.

In order to characterise these churches, as for any other building susceptible of accession as heritage, important is their analysis from the multidisciplinary study point of view, in the laboratory and in situ, together with the historical and architectural one. These aspects are detailed in the fourth subchapter, by highlighting the usefulness of these complementary studies, made by applying the international standards in investigation, conservation and restoration.

The fifth chapter details the concepts of conserving and restoring the wooden churches, applied on the ones from Bucovina, by analysing the conservation principles applied on these churches, by writing a methodology for evaluating the conservation status and proposals for approaching the restoration. This study not only researches and tracks down all these churches, but also intends their salvaging, coming to aid the owners to choose the good conservation and restoration solutions. Such a methodology will be a useful guide for these communities, driven by good intentions but for certain ignorant in selecting the right measures and solutions for taking care of these churches in the multitude of intervention “solutions” existing in the modern society.

This study synthesises both the studies from the last 25 years from the archives and the data collected in the research made in the territory of the historic Bucovina (Suceava County from Romania and Cernăuți region from Ukraine), highlighting the existence in the field of more than 330 wooden churches. The sixth chapter presents the database created from studying them.

The need to create a database was clear from the beginning of the research, when not even 200 churches were identified, but for which, due to the specific of the study, the systematisation of two types of information was required: historic and conservation-related.

The results of the database start can be seen in the seventh chapter that synthesises these results at the current stage of the database completion. This study has to be useful both to the reader who intends to comprehend the history and descriptive aspects, and to the one who makes efforts to conserve and transfer these values for the future.

Using the archive information and the one from the specialty literature, we went on to cover the studied territory, village after village, and at that time two very important phenomena were observed, besides the identification and evaluations made:

1. The travelling churches, already mentioned - a large number of churches were transferred from a parish to another from various reasons, usually due to the construction of new churches, a frequent phenomenon in the past, that saved many wooden churches, as were as their “types”.
2. The existence, under the cover of some apparently masonry churches, of the old wooden churches, due to modernisations, expansions, coverings with sometimes unbelievable materials (plastic sheets, OSB panels, windows with PVC profiles and double pane glass), unfortunately incompatible with wood conservation. It is currently a broad phenomenon, usually derived from the best intentions, like a duty, “following” the effort of each family to bring in the house or the church what seems to be renewal, comfort, care, as the community wants to “leave something behind”, to be “involved”, as appreciatively said a parishioner met along the roads taken. Unfortunately, in less than 30 years, this phenomenon heavily perverted what was understood, since hundreds of years, by “the wooden churches from Bucovina” and, what is more serious, will lead to their destruction, the heavy change of the shapes and the frequent fires being only the first two of the consequences, after which the degradation of their conservation status will aggravate due to the creation of favourable conditions of the greatest enemy of wood, the biological deterioration.

The filling of the database means drawing up the inventory and conservation documentation, by systematically filling the work card for each identified church, card that contains four components:

- A. General data
- B. General history data
- C. Building description
- D. Conservation status

The data for filling these cards for each of the examined churches were recorded, until now the cards being fully filled only for a relatively small number of churches, due to the large data volume and the extension of the identifications. The data are collected and partially entered, the filling of the database continuing for publication, in order to be used by the direct and indirect beneficiaries.

Another side of the results systematisation is filling the Synthesis Table, in which are shortly presented some of the most important data from the Work Card above, and which was filled for all the 331 identified churches.

The contributions revealed in the study are: identifying and updating the wooden churches with photo documentation in the field, measurements in situ, surveys, laboratory analyses and investigations, conservation-restoration methodology.

A study such this one will follow the main capitalisation ways by publishing the main results of the research, by continuing to create exhibitions and debates, but for sure by the development, in parallel, of proposals for regional and cross-border cooperation (research, conservation-restoration, transfer/reconstructions, recovering of tangible and intangible heritage). In this direction, there are favourable factors, highlighted at the first exhibition within the 19th edition of the Symposium “Monumentul – Tradiție și viitor”, held in Iași during September this year. Thus, interested by this demarche and its use are the academic and university environment (Bucharest, Cernăuți, Suceava), as well as the heritage institutions (museums, research centres for historic monuments).

The main capitalisation ways for the results of the research are the following:

- Publishing the research results and exhibitions.
- Systematisation of the research results in order to obtain digital complex information concentrated in a functional database.
- The proposal to record on the Romanian list of historic monuments of at least 10 wooden churches within Bucovina.
- A guide for wooden church conservation, to be used by the owners of the wooden churches.
- Proposals for regional and cross-border cooperation, through the possibility of introducing on the UNESCO list at least 4 wooden churches from Romania and 4 from Ukraine, from the historic Bucovina region. Recently, in the year 2013, 16 Orthodox and Greek-Catholic wooden churches from the western

Ukraine and Poland were recognised by UNESCO and registered as World Cultural Heritage. From Romania, we have recorded as UNESCO heritage, since the year 1999, eight wooden churches from Maramureş. The wooden churches from the Slovak Carpathians are a group of nine churches, built in the 16th-17th centuries, recorded as World Cultural Heritage by UNESCO.

- The undertaking, by the museums in the Bucovina region (the Village Museum in Bucovina, the Architecture Museum in Cernăuți), of the monitoring of the conservation status of the wooden churches, and, in case of emergency, the transfer of some churches in the open-air exhibition.

INFORMAȚII PERSONALE

Dragomir Laurențiu

 1H Pipera Boul., Voluntari, Ilfov County, Romania

 0740040062

 drlaur@yahoo.com

Sex male | Date of birth 11/05/1968 | Nationality Romanian

WORK EXPERIENCE

From 2003 to present

Restorer of works of art and monuments

S.C. Lavimar Consult S.R.L. Conservation and restoration laboratory authorised by the Ministry of Culture for the following areas: curative preservation and restoration of wood, wood preservation: physico-chemical and biological investigations, preservation and restoration of horology. Coordination and execution of conservation-restoration of artistic components of monuments, cultural goods from wood and making of timepieces. Restoration / preservation of cultural heritage assets (wood, wooden furniture, making of timepieces). Restoration / conservation of wood historical monuments (wooden components and structures). Production of wooden preservatives. Woodworking / preservation works for buildings and historical monuments. Professional training restoration and preservation of cultural goods, historical monuments.

Business or sector research, conservation, restoration

From 2010 to present

President of the National Technical Committee 380 - Conservation of Cultural Goods,

Association of Standardization in Romania (ASRO), Bucharest
National and European standardization in the field of conservation and restoration of heritage, CT 380 being the national correspondent for TC 346 - Conservation of Cultural Property within the European Committee for Standardization (CEN).

Business or sector standardization, conservation

From 2010 to present

Secretary-General, Founding Member

Heritage Protection Association (APP), Bucharest
Non-governmental association with heritage conservation activities

Business or sector conservation, restoration and professional training

From 1993 to 2002

Ethnographic monument restorer

Head of Technical Department (1995-2001)

Head of Area Conservation and Restoration Laboratory (2001)

The Village Museum of Bucharest

- technical and economic documentation on the reparation and restoration of monuments transferred into the museum, and those that were to be restored;

- conservation and restoration documentation approved by the Ministry of Culture and coordination with the museum specialists for monument restoration works in the museum;

- wood preservation and restoration projects for the following monuments: *St. Mary* wooden church - from Jercălăi, Prahova County (1995), Lucian Blaga memorial house from Lancrăm, Alba County (1998), Dragoș Vodă wooden church from Putna, Suceava County (2001);

- interventions and curative conservation treatment together with the experts of the local laboratory, the wooden structure and wooden church furniture, the *St. Mary* Church - from Jercălăi, Prahova County, historical monument;

- co-ordination by the museum for the execution of the conservation and restoration works at Lucian Blaga Memorial House in Lancrăm, Alba County, historical monument;

- co-author of "Biological and physico-chemical study in Potlogi Brâncoveanu Palace, Dâmbovița County" (1999);
- co-author of the "Biological and Physico-Chemical Study at the *St. Paraschiva* Church, Lăpușnic, Hunedoara County" (1998);
- co-author of the "Biological and Conservation Study on the *Crivățul* Wooden Villa from Predeal, within the State Protocol Patrimony Administration" (1997);
- co-author of the "Biological and Conservation Study on the *Viforu* Wood Villa in Predeal, under the State Protocol Patrimony Administration" (1997);
- co-author of "Expertise wood components - Mircea brig" (1998).

Business or sector conservation, restoration

EDUCATION AND TRAINING

From October 2014 to present	PhD student	Level 8 EQF
	<p>"Valahia" University, Târgoviște, Doctoral School of Economics and Humanities, History History, Museology, Conservation-Restoration. Title of PhD Thesis: <i>Wooden Churches in Historical Bucovina. History, evolution, conservation stage. Methodology of conservation and restoration</i>, coordinator Prof. Dr. Ioan Opreș Beneficiary of a doctoral scholarship for 6 months within the "EURODOC" project with European funding, run by the "Valahia" University of Târgoviște</p>	
January 2017	Authorization certificate	
	<p>Romanian Patriarchy, Church Painting Commission <i>Wood sculpture restorer</i></p>	
October 2016	Certificate	
	<p>Ministry of Culture <i>Specialist in the field of historical monuments protection, specialization: execution of works-E, domain: Restoration of wood</i></p>	
April 2015	Certificate	
	<p>Ministry of Culture, National Commission of Museums and Collections <i>Expert in the field of Horology Conservation-Restoration</i></p>	
April 2015	Graduation certificate	Level 4 EQF
	<p>Ministry of Labour, Family Protection and Elderly - Ministry of National Education <i>Quality Auditor</i></p>	
May 2012	Graduation certificate	Level 4 EQF
	<p>Ministry of Labour, Family Protection and Elderly - Ministry of National Education <i>Horologer</i></p>	
From 2009 to 2011	Master Diploma	Level 7 EQF
	<p>"Valahia" University of Târgoviște, Faculty of Humanities, specialization History Dissertation paper: Historical Romanian heritage monuments in Chernivtsi region. - Certificate of graduation</p>	
November 2009	Graduation certificate	Level 4 EQF

	Ministry of Labour, Family Protection and Elderly - Ministry of National Education <i>Trainer Training</i>	
From 2006 to 2009	Bachelor's degree "Valahia" University of Târgoviște, Faculty of Humanities, specialization History The unity of European History	Level 6 EQF
June 2008	Graduation certificate Ministry of Labour, Family and Equal Opportunities - Ministry of Education, Research and Youth <i>Fireproofing and responsible for the execution of fire-fighting works</i>	Level 4 EQF
May 2005	Graduation certificate Ministry of Administration and Interior. General Inspectorate for Emergency Situations, National Centre for Fire Safety and Civil Protection <i>Certificate of competence for the execution of fire-fighting works of combustible materials and wood products</i>	Level 4 EQF
June 2004	Certificate Ministry of Culture and Religious Affairs Expert in wood restoration	
May 2004	Participation certificate Training Centre for Restorers and Conservators of the National Complex Astra Museum - Sibiu International course on xylophage insects, monitoring and fighting them in open-air museums and monuments	
Mars 1995	Training postgraduate certificate Ministry of Culture. Centre for the Training of Culture and Art Personnel <i>Ethnographic monuments restorer</i>	Level 7 EQF
September 1991	Certificate Ministry of Education and Science. The Institute of Constructions in Bucharest <i>Certificate of Pedagogy</i>	Level 6 EQF
June 1991	Bachelor's degree The Institute of Constructions in Bucharest, the Faculty of Railways, Roads and Bridges <i>Constructions</i>	Level 6 EQF
1986	Baccalaureate Diploma "Dante Alighieri" High School in Bucharest Mechanics	Level 4 EQF
EXCELLENCE DIPLOMAS		
2015	Diploma of excellence awarded for all the work done in the service of national culture Ministry of Culture. National Museum Complex MOLDOVA Iași	

1999 Honorary diploma awarded in gratitude for scientific and artistic activity in the field of preservation and restoration of national cultural heritage

Metropolitan Church of Moldova and Bukovina. TABOR Metropolitan Research Centre Iași

PERSONAL SKILLS

Mother tongue(s) Romanian

Other language(s)

	UNDERSTANDING		SPEAKING		WRITING
	Listening	Reading	Spoken interaction	Spoken production	
English	B1	B1	A2	A2	A2
Italian	B2	B2	B1	B1	B1

Research and projection skills

- Project coordinator for Lavimar Consult SRL partner in the project: Centre for Valorisation of Cultural and Scientific Projects in Archaeology (CERES), financed by the contract between UEFISCDI and INOE 2000. (PNCD II Research Project, 2014-2017).
- Research theme of the Village Museum "Romanian religious painting (mural and wood) in the historical region of Bucovina"; Chernivtsi region, Ukraine, 1998-1999.
- Research theme of the Village Museum "Romanian religious painting (mural and wood) in the Vaivode Maramureș region"; Transcarpathia region, Ukraine, 1999-2000.
- Study of folk architecture and monuments in the county of Chernivtsi (1997-2000), with the finding of a representative monument in the region - the house Ursachi Ion from Crasna village, Storojineț rayon, Cernăuți region, to be transferred to the Village Museum, 1999-2000 by the Ministry of Culture.
- From 2001 to present. *Study on Monitoring and Conservation of Wooden Churches in Historical Bucovina - Chernivtsi Region.*
- From 2003 to 2006. Research and laboratory tests on the efficacy and durability of some insect-fungicide and wood-fire prevention substances, applicable to wooden constructions and monuments. The solution obtained technical approval, and in 2011 obtained a patent for invention.

Patents for invention:

- 31.03.2011: State Office for Inventions and Trademarks. Patent decision no. 2008 00784 with the title: Insect-fungicidal and fireproof composition for wood protection.
- Patent no. 123 312 / 29.07.2011.

Projects:

- a. Projects for the restoration of artistic components and historical monuments
- 31 projects and studies of conservation and restoration of wooden artistic components approved by the Ministry of Culture, as per the annex.
- b. Cultural goods restoration projects / documentation
- Documentation and execution of cultural goods preservation and restoration works.

Relevant competences in national committees or committees:

Elaborating standards:

- June 2011. Association for Standardization in Romania (ASRO): Conservation of cultural goods. Methodology of transferring, preserving and restoring wooden monuments in open-air museums.
- September 2013 - 2017. Co-author on the drafting of the occupational standard for timepiece maker, approved in January 2017 by the Labour Ministry, the Ministry of Education and the National Authority for Qualifications.
- From 2016 to present. Co-author of the revision of the occupational standard: cultural goods restorer (higher education).
- 2015. Occupational standard project: physicochemical investigation specialist.
Occupational standard project: biological investigation specialist.

- President of Standardization Technical Committee 380 of the Romanian Standardization Association (ASRO) - Conservation of Cultural Goods.
- Evaluator Ministry of Labour / Ministry of Education - National Authority for Qualifications for restoration skills - preservation of cultural goods and historical monuments.
- Member of the Commission for the elaboration of the National Cultural Heritage Code established by Order no. 2045 of 02.02.2016 of the Minister of Culture (01.02 - 31.10.2016).

Teaching skills

From 2007 to present	<p>Trainer for conservation-restoration
Ministry of Culture - Culture Training Centre (until 2013), reorganized in the National Institute for Research and Cultural Training (INCFC), for specializations: cultural goods restorers, cultural goods conservators, conservators of art and historical monuments, custodian-room responsible, conservation and restoration courses and patrimony protection.
ANC Evaluator
Committees for evaluation and attestation or pre-qualification of culture personnel in the field of conservation and restoration.</p>
From 2012 to present	<p>Trainer
Association for Heritage Protection Bucharest for the specialties authorized by the Ministry of Education - Ministry of Labour - National Authority for Qualifications:</p>   - specializing cultural goods restorer. - specializing watchmakers.
2013	<p>Trainer
S.C. Green Team Actual SRL Bucharest
Projects POSDRU/110/5.2/G/87133, POSDRU/110/5.2/G/87983, professional training in the carpenter profession</p>
April - June 2015	<p>Trainer
Picas Center Bucharest
project co-financed by the European Social Fund through the Sectorial Operational Program Human Resources Development 2007-2013, vocational training in the field of parquet floor installer, respectively carpenter - parquet floor installer.</p>
2008	<p>Trainer
Adult Education Professional Association of Bucharest for the specialty of restorer of roofs and wooden structures</p>
From 1989 to 1991	Specialty preparation during the faculty through pedagogy, psychology, methodology and pedagogical practice.

Membership at Associations,
Scientific Centres and Councils

- Honorary Member of the Scientific Council, on a permanent basis of the Metropolitan Research Centre T.A.B.O.R. from the Metropolitan Church of Moldova and Bucovina, Iași. Diploma of Honour, August 1999.
- Researcher at the "Grigore Gafencu" International Research Relationship and Cultural Studies Centre - "Valahia" University of Târgoviște (August 2015).
- Secretary General of the Heritage Protection Association - APP Bucharest.
- Member of the Association des Amis du Musée d'Horloge, La Chaux-de-Fonds, Switzerland, since 2011.

Digital competence

SELF-ASSESSMENT				
Information processing	Communication	Content creation	Safety	Problem solving
Proficient user	Proficient user	Proficient user	Basic user	Independent user

- Good command of computer usage in Windows XP, Corel, Adobe Photoshop, databases.
- Good photo editing knowledge acquired as an amateur photographer.

Driving licence

B

ADDITIONAL INFORMATION

Publications

1. *Restaurarea Casei Memoriale „Lucian Blaga” din Lančrăm, jud. Alba*, Muzeul Satului București, 1999. 45 pages.
2. *Monumente istorice și de arhitectură din ținutul Cernăuților*. Editura Eminescu, București, 2000. ISBN 973-22-0841-4. 240 pages.
3. *Restaurările de monumente și materiale utilizate* (lemnul - studiu de caz - conservare și ignifugare), in "Revista Tribuna Construcțiilor" no. 12/23.03.2001, no. 13/30.03.2001, no. 15/13.04.2001, no. 18/4.05.2001, no. 24/15.06.2001.
4. *Lemnul, material valoros pentru construcții*, in "Revista Tribuna Construcțiilor" no. 26(176), 05.07.2002, pag. 6-8. ISSN 1454-279X.
5. *Lemnul, material încă nevalorificat în construcții*, in "Revista Lumea Construcțiilor", no.1/2003, pag. 17-19.
6. *Crasna. Un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică*. Ed. Coralia, București, 2004, ISBN 973-86976-0-3, 225 pages.
7. *Biserica de lemn Sf. Maria – Jercălăi. Metode de tratament insectofungicid și eficiența în timp*, "Buletinul Conferinței Naționale de Cercetare - Dezvoltare în domeniul Lemnului", Institutul Național al Lemnului, June 2005, pag. 71-79, Ed. Universității Transilvania, Brașov, ISBN 973-635-521-7.
8. *Necesitatea și aplicabilitatea standardelor de calitate în restaurarea lemnului de patrimoniu*, in Conservation-restoration bulletin RESTITUTIO no. 2/2009, pg. 59-61, ISSN 2065 – 2992.
9. *Eradication of some Merulius lacrymans cases*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 3/2010, pg. 121-129, ISSN 2065 – 2992.
10. *The standardisation activity concerning the conservation of cultural goods in Romania*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 4/2011, pg. 138-146, ISSN 2065 – 2992.
11. *Research concerning the fire protection of wooden monuments, according to the new europeanstandars*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 5/2012, ISSN 2065 – 2992, pages 153-165.
12. *Research as basis for reconstruction projects / the Romanian surveyor's cabin*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 6/2012, ISSN 2065 – 2992, pg. 462-470.
13. *Suport de curs: Ceasomnicar*, Asociația pentru Protecția Patrimoniului, București, 2012, 121 pages.
14. *Conservation and restoration of the vernacular architecture*, Ed. Universitaria, Craiova, 2012, ISBN 978-606-14-0479-7, 415 p., coauthor with Vivian Dragomir.
15. *Conservation and restoration of the stalls and wood furniture from the church of Life-Giving-Spring Mavrogheni* in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 7/2013, ISSN 2065 – 2992, pg.18-22.
16. *Manual de perfecționare: Parchetar*. Fundația casa de Meserii a Constructorilor, București,

- 2014.
17. *Heritage conservation in an open air museum + the need for efficient monitoring strategies*, coauthor, (Vivian Dragomir, Iulia Anania, Laurențiu Dragomir) in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 8/2014, pp. 332-335, ISSN 2065-2992.
 18. *Consolidation of wooden artefacts by resin impregnation and radiopolimerization* (Laurențiu Dragomir, Ioana Stănculescu, Malvine Mocenco, Quoc Khoi Tran, Valentin Moise, Bogdan Lungu, Mihalis Cutrubinis, Marian Vârcolici) in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 8/2014, pp. 271-275, ISSN 2065-2992.
 19. *An evaluation of the current situation of wooden churches in historical Bucovina*, în Valahian Journal of Historical Studies (Mars 2015), CNCSIS, tip B+, ISSN 1584-2525.
 20. *The „Traveling” wooden churches in historical Bucovina. Unique heritage and architectural creation values*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 9/2015, pp. 326 - 335, ISSN 2065-2992.
 21. *Crișan Memorial House, conservation and restoration project*, coauthor, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 10/2016, vol. I, pp. 85-88, ISSN 2065-2992.
 22. *Stages in the scientific research regarding dating the wooden churches from Bucovina*, in "Conservation - restoration bulletin, RESTITUTIO" no. 10/2016, vol. I, pp. 96 - 101, ISSN 2065-2992.
 23. *Course Support: Restaurator bunuri culturale (cap. Restaurarea lemnului) in publishing at INCFC), 2017.*

A number of 25 articles in the Revue published by The Romanian Cultural Foundation, in „Curierul Românesc” (2000-2005), regarding the history and the monuments of historical Bucovina and Cernovitz Region, being a collaborator during 1999-2006.

National and international conferences

1. Conservation and Restoration National Session - Tulcea, October 1996, Architecture restoration exhibition.
2. International symposium „Știința, tehnica și arta conservării și restaurării patrimoniului cultural”, 4th edition, TABOR Iași, aug.1999, with: *Biserica „Înălțarea” din Lujeni, monument de arhitectură românească din ținutul Cernăuților*, coauthor with Vivian Posteuca and with *Palatul Brâncovenilor din Potlogi, județul Dâmbovița. Studiu biologic și fizico-chimic*, coauthor with Doina Elena Darvaș and Vivian Posteuca.
3. Workshop of cultural project: „Drumurile europene ale lemnului” (European roads of wood), organised of Europe Council and Romanian Ministry of Culture, under the aegis „Europa-un patrimoniu comun” (Europe, a common heritage), June 24 -28, 2000, Maramureș.
4. The International Book Fair, Cernăuți, Ucraina, 4th edition, October 3-7, 2005, with the book: *Crasna. Un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică*.
5. Conservation-restoration national session, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, June 2008, with: „Necesitatea și aplicabilitatea standardelor de calitate în restaurarea lemnului de patrimoniu”.
6. Conservation and restoration National Session CONScience, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, 2008, with: *Eradication of some Merulius lacrymans cases*.
7. National Colloque of History, Decorative Art History and Conservation-restoration, 15th edition, May 27-30, 2010, National Cotroceni Museum, with: „Monitorizarea și conservarea bisericilor din lemn în stil românesc, din ținutul Cernăuți”.
8. Conservation and restoration National Session CONScience, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2010, with: *The standardisation activity concerning the conservation of cultural goods in Romania*.
9. Conservation and restoration Conference CONScience, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2011, „Research concerning the fire protection of the wooden monuments, according to the new european standards”.
10. National Colloque of History, Decorative Art History and Conservation-restoration, 16th edition, Cotroceni National Museum, June 20-24, 2012, with: „Nou produs brevetat insectofungicid și ignifug destinat protecției lemnului utilizat în restaurare”.
11. Conservation and restoration Conference CONScience, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2012, with: *Research as basis for reconstruction projects / the Romanian surveyor's cabin*.
12. National Symposium „Timpul și Omul”, 15th edition, November 7-8, 2013, History and archaeology Prahova County Museum, “Nicolae Simache” Clock Museum, with: *Meseria de ceasornicar în România. Trecut, prezent și viitor*.
13. Conservation and restoration Conference CONScience, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2013, with: *Conservation and restoration of the stalls and wood furniture from the church of Life-Giving-Spring Mavrogheni*.
14. National symposium „Timpul și Omul”, 16th edition, November 7-8, 2014, History and archaeology Prahova County Museum, “Nicolae Simache” Clock Museum, with:

- „Metodologia conservării și restaurării pieselor de orologerie. Restaurarea ceasului de consolă în stil rococo, Brülfer – Paris din colecția Muzeului Ceasului Nicolae Simache Ploiești. Studiu de caz”.
15. Conservation and restoration Conference *CONScience*, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2014, with: *Heritage conservation in an open air museum + the need for efficient monitoring strategies* (coauthor Vivian Dragomir, Iulia Anania, Laurențiu Dragomir)
 16. Conservation and restoration Conference *CONScience*, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 2014, with: *Consolidarea obiectelor de patrimoniu din lemn prin impregnare cu rășină și radiopolimerizare* (coauthor: Laurențiu Dragomir, Ioana Stănculescu, Malvine Mocenco, Quoc Khoi Tran, Valentin Moise, Bogdan Lungu, Mihalis Cutrubinis, Marian Vârcolici).
 17. TECHNART 2015- Catania, Italia, April 2015. Non-destructive and microanalytical techniques in art and cultural heritage, with poster: *Spectroscopic analysis and molecular simulations of gamma irradiation effects on cellulosic textiles* (coauthor: Ioana Stanculescu, Valentin Moise, Ana Maria Mocioiu, Laurențiu Dragomir, Elena Badea and Lucretia Miu).
 18. 29th Miller Conference on Radiation Chemistry, March 14-19, 2015, Bowness-on-Windermere, United Kingdom, poster: *Assessment of very degraded wooden artefacts consolidation by impregnation with a radio-curing resin* (coauthor: Ioana Rodica Stanculescu, D.C. Negut, C. Pintilie, Maria Mihaela Manea, M.Virgolici, I.V. Moise, Laurențiu Dragomir, L. Cortella, Q.-K. Tran).
 19. International interdisciplinary doctoral conference (IIDC, September 25-26, 2015), with: *An Assessment of the Current Situation of the Wooden Churches in Historical Bukovina*.
 20. International doctoral colloquium, Conservatoire National des Arts et Métiers (CNAM) Paris, October 29-30, 2015, with: *Methodology of scientific research on the dating of wooden churches in Romania* (POSDRU/187/1.5/S/155450 Project „ European Doctorate of Quality -EURODOC” Valahia University Târgoviște, Romania).
 21. International conservation and restoration Conference *CONScience*, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 3-5, 2015, with: *The „Traveling” wooden churches in historical Bucovina. Unique heritage and architectural creation values* (Proiect POSDRU/187/1.5/S/155450 Project „ European Doctorate of Quality -EURODOC”, Valahia University Târgoviște, Romania).
 22. National symposium „Timpul și Omul”, 17th edition, November 6-7, 2015, History and archaeology Prahova County Museum, “Nicolae Simache” Clock Museum, with: *Restaurarea ceasului de șemineu astronomic, Planchon, Paris, sec. XIX, din colecția Muzeului Ceasului Nicolae Simache. Studiu de caz*.
 23. National symposium „Timpul și Omul”, 18th edition, November 3-4, 2016, History and archaeology Prahova County Museum, “Nicolae Simache” Clock Museum, with: *Restaurarea pendulei de salon olandeze Rutger Steuter, sec. XVIII*.
 24. International conservation and restoration Conference *CONScience*, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 3-5, 2016, with: *Crișan Memorial House, conservation and restoration project* (arch. eng. Aurora Târșoagă, arch. Horia Moldovan, restorer Laurențiu Dragomir).
 25. International conservation and restoration Conference *CONScience*, "Dimitrie Gusti" National Village Museum, Bucharest, November 3-5, 2016, with: *Stages in the scientific research regarding dating the wooden churches from Bucovina*.
 26. International symposium “Monumentul. Tradiție și viitor”, 19th edition, Iași, National Museum of the Union, September 28, 2017, with the exhibition: „Biserici de lemn din Bucovina istorică”.

Data: 03.10.2017

Laurențiu Dragomir

DISSEMINATION OF SCIENTIFIC RESEARCH RESULTS OF DOCTORAL CANDIDATE LAURENȚIU DRAGOMIR

A. LIST OF PUBLISHED OR ACCEPTED FOR PUBLISHING PAPERS

1. *An evaluation of the current situation of wooden churches in historical Bucovina*, in Valahian Journal of Historical Studies, CNCSIS, tip B+, ISSN 1584-2525.
2. *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală/ “Travelling” wooden churches in Historical Bucovina - Unique heritage and architectural creation value* in “RESTITUTIO Conservation-restoration bulletin” no. 9/2015, pp. 326 - 335, ISSN 2065-2992.
3. *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina/ Stages in the scientific research regarding dating the wooden churches from Bucovina* in “RESTITUTIO Conservation-restoration bulletin” no. 10/2016, vol. I, pp. 96 - 101, ISSN 2065-2992.
4. *Salvarea bisericilor de lemn - între bună intenție și neștiință/ Salvation of the wooden churches - between good intentions and ignorance* (accepted for publishing in “RESTITUTIO Conservation-restoration bulletin” no. 11/2017, ISSN 2065-299).

B. LIST OF PRESENTED PAPERS

Symposiums, national and international conferences

- 2010: *Monitorizarea și conservarea bisericilor din lemn în stil românesc, din ținutul Cernăuți (Monitoring and conserving the Romanian style wooden churches from the Cernăuți region)*, paper presented at the National Colloquy of History, Art History and Restoration-Conservation, the 15th edition, Cotroceni National Museum.
- 2015: *O evaluare a situației actuale a bisericilor de lemn din Bucovina istorică (An Assessment of the Current Situation of the Wooden Churches in Historical Bukovina)*, paper presented at the International Interdisciplinary Doctoral Conference (IIDC 2015) organised by Romanian Association of Young Scholars (RAYS), Bucharest, 25th-26th of September 2015.
- 2015: *La méthodologie de la recherche scientifique relative à la datation des églises en bois de Roumanie (Methodology of scientific research on the dating of wooden churches in Romania)*, paper presented at the International doctoral colloquium: "Le questionnement sur l'éthique dans la recherche en sciences techniques, économiques et sociales", organised by Conservatoire national des arts et métiers (CNAM), Paris, France, 29th - 30th of October 2015.
- 2015: *Bisericile de lemn „călătoare” din Bucovina istorică. Valori unice de patrimoniu și creație arhitecturală/ “Traveling” wooden churches in historical Bucovina - Unique heritage and architectural creation value*, paper presented at “Doina Darvaș” International Conservation-Restoration Conference organised by “Dimitrie Gusti” National Village Museum in Bucharest, 3rd-5th of November 2015.
- 2016: *Etape în cercetarea științifică privind datarea bisericilor de lemn din Bucovina/Stages in the scientific research regarding dating the wooden churches from Bucovina*, paper presented at the “Doina Darvaș” International Conservation-Restoration Conference organised by “Dimitrie Gusti” National Village Museum in Bucharest, 3rd-5th of November 2016.
- 2017: *Biserici de lemn din Bucovina istorică (Wooden churches from the historical Bucovina)*, exhibition within the International Symposium: „Monumentul. Tradiție și viitor”, 19th edition, Iași, National Museum of Union, 28th of September 2017.
- 2017: *Salvarea bisericilor de lemn - între bună intenție și neștiință/Salvation of the wooden churches - between good intentions and ignorance*, presented within “Doina Darvaș” Conservation-Restoration Conference organised by “Dimitrie Gusti” National Village Museum in Bucharest, 1st-3rd of November 2017.